

Høgskulen på Vestlandet

Bacheloroppgave

BSO321-H-2021-VÅR-FLOWassign

Predefinert informasjon

Startdato: 30-04-2021 09:00

Termin: 2021 VÅR

Sluttdato: 14-05-2021 14:00

Vurderingsform: Norsk 6-trinns skala (A-F)

Eksamensform: Bacheloroppgave

SIS-kode: 203 BSO321 1 H 2021 VÅR

Intern sensor: (Anonymisert)

Deltaker

Kandidatnr.: 349

Informasjon fra deltaker

Antall ord *: 7991

Egenerklæring *: Ja

Jeg bekrefter at jeg har registrert

oppgavetittelen på norsk og engelsk i StudentWeb og vet at denne vil stå på vitnemålet mitt *:

Gruppe

Gruppenavn: (Anonymisert)

Gruppenummer: 20

Andre medlemmer i gruppen: Deltakeren har innlevert i en enkeltmannsgruppe

Jeg godkjenner autalen om publisering av bacheloroppgaven min *

Ja

Er bacheloroppgaven skrevet som del av et større forskningsprosjekt ved HVL? *

Nei

Er bacheloroppgaven skrevet ved bedrift/virksomhet i næringsliv eller offentlig sektor? *

Nei

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

Kulturmøter i barnevernet – maktaspektet mellom majoritet og minoritet

Cultural meetings in the Child Welfare Services – the power aspect between majority and minority

Kandidatnummer 349

Bachelor i Sosialt arbeid
Fakultet for helse- og sosialvitenskap
Innleveringsdato: 14.05.21
Antall ord: 7991

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.

Abstract

This bachelor thesis is about the power aspect in cultural meetings between the Child Welfare Services and ethnical minority families. In such meeting there are an asymmetric power relation between the social worker and the client, and the Child Welfare exercise a power that can have major consequences for the client's life. This thesis is based on the following issue: «In what way is the asymmetric power relation between the Child Welfare Services and the client reinforced when the clients have an ethnic minority background?»

The method I've used in this thesis is a literature study. Research has shown that there are many ways the power relation between the Child Welfare and ethnic minorities can be reinforced. I have chosen to discuss some main points that can affect the asymmetric power relation. The first aspect is language barriers. The thesis illuminates how speaking a different language and using an interpreter can lead to clients experiencing a lack of power. The next aspect is related to different views regarding child-rearing practices, and how the Child Welfare is based on western values that suppress some client's understanding of what is considered a «good» or «right» upbringing. The thesis shows how the Child Welfare Service's point of view often is regarded as «the right one», and I look at the client's opportunities to exercise a counter-power. Another important aspect is how social workers understand and meet the clients. When social workers relate the client's problems to cultural differences, implicit stereotypes and prejudices may occur. The last main point is which perceptions is common amongst ethnic minorities regarding the Norwegian Child Welfare. The thesis shows how ethnic minorities often fear the Norwegian Child Welfare Services, and I discuss how this can be related to different factors like oppression and discrimination.

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING	4
1.1 BAKGRUNN OG SOSIALFAGLIG RELEVANS	4
1.2 PROBLEMSTILLING OG AVGRENSNING	5
1.3 SENTRALE BEGREPER	5
1.3.1 Etniske minoriteter og innvandrere	5
1.3.2 Sosialarbeider og klient	6
1.4 OPPGAVENS OPPBYGGING	6
2. METODE	7
2.1 LITTERATURSTUDIE SOM METODE	7
2.2 PRESENTASJON AV FORSKNING	8
2.3 KILDEKRITIKK	9
3. TEORI	10
3.1 MAKT	10
3.1.1 Hva er makt?	10
3.1.2 Michel Foucault	11
3.1.3 Pierre Bourdieu	12
3.2 KULTURPERSPEKTIV	13
3.3 DISKRIMINERING, RASISME OG UNDERTRYKKELSE	14
3.3.1 Diskriminering og rasisme	14
3.3.2 Ikke-diskriminerende og ikke-undertrykkende perspektiv	14
3.4 DET NORSKE BARNEVERNET	15
3.4.1 Barnevernets arbeid	15
3.4.2 Etniske minoriteter i det norske barnevernet	16
4. ANALYSE OG DISKUSJON	17
4.1 HVORDAN SPRÅKBARRIERER KAN FORSTERKE MAKTFORHOLDET	17
4.1.1 Språkforskjeller	17
4.1.2 Bruk av tolk	18
4.2 BARNEVERNET SOM UTTRYKK FOR VESTLIG IDEOLOGI	20
4.2.1 Barnevernets doxa som middelklasserepresentasjoner	20
4.2.2 Barnevernets synsvinkel som den «rette»	20
4.2.3 Muligheten for motmakt	21
4.3 HVORDAN SOSIALARBEIDERE FORSTÅR OG MØTER KLIENTENE	22
4.3.1 «Vi» og «de andre»	22
4.3.2 Påvirker stereotypier og fordommer barnevernets beslutninger?	23
4.4 HVORDAN FRYKTEN FOR BARNEVERNET KAN SKAPE AVSTAND	24
5. AVSLUTNING	26
6. LITTERATURLISTE	27

1. Innledning

Norge blir et stadig mer flerkulturelt og mangfoldig samfunn. Per 1. januar 2021 bor det over 800 000 innvandrere i Norge (SSB, 2021), som tilsvarer ca. 15% av den totale befolkningen. Innvandrere som kommer til Norge, står ofte ovenfor flere utfordringer knyttet til kulturkonflikter og diskriminering. Det norske barnevernet har fått kritikk for å oftere gripe inn i minoritetsfamilier enn majoritetsfamilier, og for å vise liten forståelse for innvandreres kultur. Flere utfordringer kan opptå i møtet mellom barnevernet og etniske minoriteter, både når det gjelder kommunikasjon, kulturforskjeller og ulike forståelser av hva som er en god oppvekst. Barnevernet innehar en makt som kan få store konsekvenser for klientenes liv. Denne oppgaven vil ta for seg hvordan makt kan utspille seg i kulturmøter i barnevernet, og hvordan denne makten kan oppleves krenkende, diskriminerende og undertrykkende.

1.1 Bakgrunn og sosialfaglig relevans

Som jeg senere vil vise er etniske minoriteter overrepresentert i det norske barnevernet, og historier om barnevernets urettferdige behandling av innvandrere er stadig i medias søkelys. Selv om medias fremstilling ofte baseres på ensidige fortellinger, tror jeg at arbeidet med etniske minoriteter består av flere utfordringer som kan føre til at barnevernets beslutninger oppleves urettferdig og krenkende. Jeg tror maktforholdet mellom sosialarbeider og klient på mange måter blir enda tydeligere når klientene tilhører en etnisk minoritetsgruppe som snakker et annet språk og har en annen kultur enn vi har i Norge. Jeg ønsker å gå dypere inn i hvilke forhold som kan forsterke denne makten for å bli mer bevisst over hvordan arbeidet med etniske minoriteter kan preges av maktforhold, klasseforskjeller og diskriminering.

Opgaven omhandler sosialarbeidere som jobber i barnevernet, og utfordringer knyttet til kulturforskjeller og konflikter mellom majoritet og minoritet. Barnevernet er en sentral arbeidsplass for sosionomer, og innvandrere er en brukergruppe som stadig vokser i omfang. Makt er til stede i alle relasjoner mellom sosialarbeider og klient, og synes å være ekstra tydelig i barnevernets arbeid med etniske minoriteter. Å forstå hvordan etnisitet og kultur former sosiale identiteter, og kompetanse til å håndtere kulturelle forskjeller er ifølge Payne (2014, s. 374) viktig for sosialt arbeid i et flerkulturelt samfunn. I tillegg er anerkjennelse av ulikhet og ikke-diskriminering viktige forutsetninger for et godt sosialfaglig arbeid i tråd med

Fellesorganisasjonen (FO, 2019, s. 4) sitt yrkesetiske grunnlagsdokument for barneverns-
pedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere.

1.2 Problemstilling og avgrensning

Oppgavens problemstilling er som følger:

**På hvilken måte blir det asymmetriske maktforholdet mellom barnevernet og klient
forsterket når klientene har en etnisk minoritetsbakgrunn?**

Jeg har tatt flere avgrensninger i utarbeidelsen av oppgaven. Maktaspektet mellom
sosialarbeider og klient er relevant for alt sosialfaglig arbeid, men jeg har valgt å avgrense
oppgaven til å omhandle møtet mellom majoritet og minoritet i en barnevernfaglig kontekst.
Det er mye teori som kan benyttes for å forklare slike møter. Foruten teori om makt og
kultur, har jeg valgt å benytte teori om undertrykkelse, diskriminering og rasisme. Dette fordi
jeg mener disse begrepene har fått for lite fokus i sosialarbeiderutdanningen, og samtidig
kan være viktige aspekter ved minoritetsfamiliers møter med barnevernet.

Oppgaven tar i hovedsak for seg aspekter som gjør maktforholdet mellom barnevernet og
etniske minoriteter forsterket. Dette innebærer et kritisk blikk på barnevernets arbeid. Jeg
skulle ønske oppgaven også ga rom for å gå inn på hvilke aspekter som kan bidra til å utjevne
maktforholdet, men på grunn av oppgavens begrensede omfang blir ikke dette tema i denne
omgang. Jeg har likevel valgt å si noen ord i oppgavens avslutning om hvordan oppgavens
funn kan komme til nytte i mitt framtidige arbeid som sosionom.

1.3 Sentrale begreper

1.3.1 Etniske minoriteter og innvandrere

Eriksen og Sajjad (2015, s. 77) definerer etniske minoriteter som «en gruppe som er i
mindretall i et storsamfunn, som er politisk relativt avmechtig, og som eksisterer som etnisk
kategori over en viss periode». I denne oppgaven retter begrepet seg mot urbane
minoriteter, altså innvandrere, flyktninger og deres etterkommere. Det er mange ulike
årsaker til at innvandrere kommer til Norge. Til tross for dette, står de ofte ovenfor mange
av de samme problemene, som kulturforskjeller, kulturkonflikter og diskriminering.

Innvandrere som kommer fra vesteuropeiske land, blir ifølge Eriksen og Sajjad (2015, s. 27) ofte regnet som «usynlige» innvandrere. Dette fordi nordmenn ofte betrakter denne gruppen som relativt like oss selv, og innvandrere fra slike land slipper dermed unna flere av de utfordringene som mørkhudede innvandrere står ovenfor. I denne oppgaven brukes begrepene innvandrere og etniske minoriteter om mennesker med bakgrunn fra ikke-vestlige land, altså land utenfor Vest-Europa og Nord-Amerika, eller det som Eriksen og Sajjad (2015, s. 28) kaller «synlige minoriteter».

1.3.2 Sosialarbeider og klient

I oppgaven blir begrepene sosialarbeider, sosionom og barnevernsarbeider brukt om ansatte med sosialfaglig utdanning, som arbeider i barnevernet. Begrepene klient, pasient og bruker blir ofte brukt om hverandre, og det kan diskuteres hvilket av begrepene som egner seg best. Ifølge Skorstad stammer klientbegrepet fra oldtidens Roma, og det handlet om «en fri, men sosialt svakere stilt borger som sluttet seg til en høyerestående person» (Eide & Skorstad, 2016, s. 180). Begrepet har i mange tilfeller blitt byttet ut med bruker, som retter seg mer mot aktivitet og muligheten til å medvirke (Skau, 2013 s. 28). Jeg har likevel valgt å bruke begrepet klient i denne oppgaven, da oppgaven retter fokus mot maktaspekt, avstanden og ulikheten mellom barnevernsarbeidere og minoritetsfamilier. Jeg forstår både foreldre og barnet som klienter i barneverntjenesten, da barnevernet stort sett må forholde seg til både barnets og foreldrenes behov.

1.4 Oppgavens oppbygging

Oppgaven består av 5 deler: Innledning, metodedel, teoridel, analyse og diskusjon og avslutning. Innledningsvis har jeg allerede presentert bakgrunn, problemstilling og sentrale begreper som vil bli brukt gjennom oppgaven. I oppgavens andre del blir valg av metode presentert og begrunnet, forskning blir presentert, samt et avsnitt om kildekritikk. I teoridelen belyses teori om makt, kultur, diskriminering, undertrykkelse og rasisme, og det gis en kort omtale av barnevernets arbeid og etniske minoriteter i det norske barnevernet. I den fjerde delen presenterer jeg funn fra forskning og drøfter ulike sider av problemstillingen. Avslutningsvis gis en kort konklusjon til oppgaven.

2. Metode

I denne delen presenteres valg av metode.

2.1 Litteraturstudie som metode

For å belyse problemstillingen har jeg valgt å bruke litteraturstudie som metode. Aveyard (2018, s. 2) forklarer litteraturstudie som en omfattende studie hvor en tolker innholdet av litteratur som knyttes til et spesifikt spørsmål. Ved bruk av litteraturstudie søker en etter å finne svar på et forskningsspørsmål ved å søke etter og analysere allerede eksisterende litteratur. Jeg mener at litteraturstudie som metode best mulig belyser problemstillingen min. Litteraturstudie gir meg et helhetlig blikk på et omfattende tema og jeg kan forstå funnene i en bredere sammenheng (Aveyard, 2018, s. 28). Litteraturstudie er en hermeneutisk metode, altså en fortolkende tilnærming, hvor en forsøker å forklare og forstå noe som i utgangspunktet er uklart (Dalland, 2017, s. 45). Denne teksten har også et fenomenologisk preg. Fenomenologi handler om hvordan verden sees og oppleves fra en annet sitt ståsted (Dalland, 2017, s. 45). For å belyse problemstillingen min, forsøker jeg å tolke og forstå hvordan møtet med barnevernstjenesten erfares fra minoritetsklienters perspektiv, jeg bruker altså en hermeneutisk og fenomenologisk tilnærming.

Oppgaven bygger på en blanding av kvalitative og kvantitative data. For statistikk om minoritetsbarn i barnevernet har jeg brukt Statistisk Sentralbyrå (SSB) og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) sine nettsider. Statistikk hjelper meg å belyse problemstillingen fra et større perspektiv. For å gå mer i dybden på hvordan møtet mellom barnevernet og etniske minoriteter oppleves i praksis, har jeg benyttet meg av kvalitative studier som blir presentert i neste avsnitt. For å finne litteraturen har jeg brukt følgende søkemotorer som jeg regner som pålitelige: Oria, Idunn, Google Scholar, Fontene Forskning og Nasjonalbiblioteket. I tillegg til forskningslitteratur tar oppgaven utgangspunkt i tidligere pensumbøker og bøker jeg har blitt tipset om fra veileder.

2.2 Presentasjon av forskning

Frykten for barnevernet – En undersøkelse av etniske minoritetsforeldres oppfatninger

Fylkesnes et al. (2015) har intervjuet ti foreldre med flyktningbakgrunn fra Midtøsten og Afrika om deres erfaringer fra kontakt med barnevernet. Forskningsartikkelen har fokus på brukergruppens oppfatninger og den utbredte frykten mange etniske minoriteter har for det norske barnevernet.

Lost in translation: How child welfare workers in Norway and England experience language difficulties when working with minority ethnic families

Kriz og Skivenes (2010) tar i sin studie for seg hvilke språklige utfordringer barnevernsarbeidere står ovenfor i møtet med etniske minoriteter. Studien bygger på 53 intervjuer av sosialarbeidere fra Norge og England, og ser på forskjellene mellom arbeidet med etniske minoritetsbarn og hvite barn.

A case study in public child welfare: county-level practices that address racial disparity in foster care placement

Pryce et al. (2019) har utgitt en casestudie som omhandler hvordan to fylker i New York arbeider for å få ned andelen mørkhudede barn i fosterhjem. Studien bygger på dokumentanalyser, dybdeintervjuer og fokusgrupper med ansatte som tar avgjørelser om omsorgsovertakelser. Studien presenterer metoder og praksiser som har bidratt til å redusere raseforskjeller i beslutninger om plassering av barn i fosterhjem.

Det flerkulturelle barnevernsarbeidet – utfordringer, erfaringer og kompetansebehov

Bø (2010) har skrevet et kapittel i boken *Integrasjon og mangfold: Utfordringer for sosialarbeideren* (Kaya et al. 2010). Kapittelet bygger på en spørreskjemaundersøkelse og en intervjuundersøkelse av 50 og 48 sosial- og barnevernsarbeidere. Kapittelet drøfter på bakgrunn av undersøkelsene hvilke utfordringer barnevernet møter i arbeidet med etniske minoriteter og hvilken kompetanse som trengs.

God praksis i møte med etniske minoritetsfamilier i barnevernet: saksbehandleres og foreldres erfaringer

Fylkesnes og Netland (2012) har gjennomført en kvalitativ studie av seks etniske minoritetsklienter og deres saksbehandlere i barnevernet, som har erfart et godt samarbeid. Forskningsartikkelen skiller seg fra de andre artiklene ved at den baserer seg på et utvalg der alle informantene anså samarbeidet som godt, dette for å identifisere en god praksis.

Rasisme eller kultur? Perspektiver i utdanning av sosialarbeidere i Norge og England

Østby (2008) har foretatt en komparativ studie av pensumlitteratur i sosialarbeiderutdanningen i Norge og England. Studien tar utgangspunkt i ulike referanserammer for å tolke forholdet mellom majoritet og minoritet, og diskuterer hvordan en kan møte aktuelle utfordringer i et flerkulturelt samfunn.

2.3 Kildekritikk

Ifølge Dalland (2017, s. 60) er det to viktige krav som må stilles til data: relevans og pålitelighet. Det finnes mange fagartikler om minoriteter i barnevernet. Jeg har forsøkt å velge ut artiklene som er mest relevant for min problemstilling, og som belyser barnevernets arbeid med etniske minoriteter fra ulike sider. Litteraturen er i hovedsak hentet fra norske forfattere, da jeg mener norske artikler best belyser hvilke utfordringer minoritetsfamilier står ovenfor i den norske velferdsstaten. Å basere en slik oppgave på norske forfattere kan likevel skape en ujevn forståelse, da norske forfattere representerer den norske kulturen. Ideelt sett skulle artikler med minoritetsforfattere i en norsk kontekst fått en større plass, men jeg opplevde det som vanskelig å finne relevante nok artikler. Noen artikler og bøker er skrevet av både norske og utenlandske forfattere, noe som jeg anser som en styrke i denne kontekst. Pålitelighet, eller reliabilitet, handler ifølge Dalland (2017, s. 55) om hvorvidt forskningen er til å stole på. Jeg har i hovedsak benyttet meg av fagfellevurderte artikler som gir en kvalitetssikring av publiseringen. Artikkelen som ikke er fagfellevurdert (Østby, 2008) er hentet fra Fontene Forskning, som jeg har fått kjennskap til gjennom studiet og regner som pålitelig.

3. Teori

I denne delen presenteres teori som legger grunnlag for den videre drøftingen. Makt er et nøkkelbegrep gjennom hele oppgaven, og jeg vil starte med å ta for meg ulike måter å forstå makt på. Kultur kan være en viktig faktor i møtet mellom majoritet og minoritet, og teori rundt dette blir videre belyst. Under punkt 3.3 forklares begrepene diskriminering og rasisme, og det ikke-diskriminerende og ikke-undertrykkende perspektivet blir kort presentert. Til slutt vil jeg si litt om barnevernets mandat og etniske minoriteters overrepresentasjon i det norske barnevernet.

3.1 Makt

3.1.1 Hva er makt?

Robert A. Dahl beskriver makt som «A har makt over B i den grad A kan få B til å gjøre noe som B ellers ikke ville gjort» (Engelstad, 2005, referert i Askheim, 2012, s. 79). En annen definisjon er Max Weber som forklarer makt som «ett eller flere menneskers sjanse til å sette gjennom sin vilje i det sosiale samkvem, og det selv om andre deltakere i det kollektive liv skulle gjøre motstand» (Weber, 1971, referert i Askheim, 2012, s. 79). Makt er altså noe som kommer til uttrykk i forholdet mellom aktører, og kan i hovedsak handle om å kontrollere andres atferd, eller å få gjennom sin egen vilje. Tvang, kontroll over goder og kulturelle forhold som språk, kunnskap og normer, kan ifølge Schiefloe (2015, s. 215) alle være grunnlag for makt. Makt kan forekomme på ulike måter. Den kan være «åpen eller skjult, direkte eller indirekte, legitim eller tilranet» (Skau, 2013, s. 33). Legitim makt er den type autoritet individer underordner seg fordi den blir akseptert som riktig eller lovlig (Schiefloe, 2015, s. 216). Den legitime makten som vokser frem i det moderne samfunnet er ifølge Max Weber den rasjonell-legale autoriteten, som også kalles byråkrati (Schiefloe, 2015, s. 43). I et rendyrket byråkrati foregår all saksbehandling skriftlig, oppgaver løses ut fra fastlagt regelverk, og likebehandling står sentralt, uavhengig av hvem saken handler om eller hvem saksbehandleren er (Schiefloe, 2015, s. 44).

Makt skaper ulikhet mellom mennesker. Ifølge Skau (2013, s. 31) er makten til stede i alle relasjoner mellom sosialarbeider og klient, og den er uløselig knyttet til sosialarbeider. Det

vil alltid være sosialarbeider som har størst mulighet for å få gjennom sin vilje. Maktaspektet mellom barnevernet og klient blir på denne måten asymmetrisk. Barnevernsarbeidere disponerer en rekke kunnskaper om barnevernets arbeid, lover og regler, og har trolig bedre kjennskap til systemet samhandlingen skjer innenfor. I tillegg er det sosialarbeider som har makt til å definere klientenes problemer, og har mulighet til å «straffe» foreldre som ikke lever opp til barnevernets normer og verdier (Skau, 2013, s. 61). Det finnes ulike perspektiver for å forstå makt. Jeg vil presentere to teoretikere sine analyser av makt: Michael Foucault og Pierre Bourdieu.

3.1.2 Michel Foucault

Michel Foucault var opptatt av den makten som utøves på mikronivå, altså i det daglige og rettet mot enkeltmenneskers liv (Askheim, 2012, s. 84). Foucault mente at makt finnes over alt og at den er til stede til enhver tid og i enhver relasjon. Mye av Foucaults maktanalyser bygger på at makten i relasjoner er produktiv, eller konstruerende. Med dette menes at makten skjer gjennom påvirkning av individers selvoppfatninger og handlinger, og målet er å bringe frem bestemte handlingsmåter (Askheim, 2012, s. 85). Foucault hevdet at enhver maktrelasjon innebærer alternative muligheter, og at det dermed alltid vil være mulighet for motmakt (Hutchinson & Oltedal, 2017, s. 99).

Foucault var også opptatt av hvordan makt og kunnskap henger sammen, og dette kan knyttes til begrepet diskurser. Diskurser kan kort defineres som «de tankemønstre som ligger til grunn for hvordan fenomen defineres» (Askheim, 2012, s. 86). Når en diskurs fester seg oppstår det selvinnlysende sannheter som setter rammer for hva som er normalt eller godt. En diskurs vi kan snakke om i en barnevernfaglig kontekst er «hvem» klientene er, og hva som er årsakene for problemene deres. Ifølge Foucault former diskursene som gjelder til enhver tid subjektene virkelighetsoppfatning, og det foregår stadig en kamp om å beskrive diskursene (Hutchinson & Oltedal, 2017, s. 99). Hutchinson og Oltedal (2017, s. 99) hevder at makt til å definere diskurser på denne måten kan sammenlignes med å ha makt til å definere virkeligheten selv. Makt og kunnskap henger sammen ved at det er den rådende kulturen som avgjør hvilken kunnskap som anerkjennes. Makten sosialarbeidere utøver blir disiplinerende ved at den bringer klientene i en viss retning, slik diskursene råder (Askheim, 2012, s. 86).

3.1.3 Pierre Bourdieu

I likhet med Foucault var Pierre Bourdieu opptatt av de usynlige aspektene ved makt. Bourdieu var også opptatt av at mennesker befinner seg i ulike klasser som blir bestemt ut fra ens tilgang på kapitalformer, altså hvilke verdier og ressurser enkeltmennesket har adgang til. Bourdieu skilte i hovedsak mellom tre former for kapital: økonomisk, sosial og kulturell kapital. I tillegg brukte Bourdieu en fjerde kapitalform kalt symbolsk kapital, som er en overordnet kapital hvor status og legitimitet anerkjennes i de tre kapitalformene, og noe får status som godt, viktig eller verdifullt (Askheim, 2012, s. 94). I denne oppgaven får den kulturelle og symbolske kapitalen størst oppmerksomhet. Kulturell kapital handler ifølge Askheim (2012, s. 94) om utdanning, språkbruk og livsstil. Slik kapital erverves ifølge Hutchinson og Oltedal (2017, s. 100) gjennom oppvekst og utdanning, og den oppnås ved å tilegne seg den dominerende kulturens kulturelle koder.

Bourdieu hevder at ulike kapitalformer er ulikt fordelt i samfunnet, og dette fører til at noen grupper dominerer andre, og det skapes avstand mellom klassene (Hutchinson & Oltedal, 2017, s. 100). Bourdieu opererer med tre hovedklasser: den dominerende klassen, middelklassen og arbeiderklassen (Hutchinson & Oltedal, 2017, s. 101). Grupper med stor avstand sosialiserer seg i forskjellige miljøer, opplever verden på ulike måter, og utvikler forskjellige typer habitus, altså de atferds-, smaks- og tankemønstre som mennesker internaliserer gjennom sosiale sammenhenger og strukturer (Askheim, 2012, s. 94). Bourdieu hevdet at de øvre klassene i samfunnet får makt til å definere hva som er verdifulle måter å leve på, (Hutchinson & Oltedal, 2017, s. 101), og på denne måten får de dominerende klassenes kulturelle kapital et preg av symbolsk kapital (Askheim, 2012, s. 95).

Et viktig poeng i Bourdieus maktforståelse er at alle felt har sin spesifikke doxa. Dette er også sentralt for å forstå barnevernets arbeid, vurderinger og inngrepskriterier. Doxa handler om hva som fremstilles som selvsagte og udiskutable sannheter på et felt, og som påvirker individenes handlinger (Askheim, 2012, s. 96). Vagli (2014, s. 101) viser til at doxa kan handle om hva som blir ansett som et godt foreldreskap eller hva som er standarden for gode oppvekstvilkår. Den dominerende viten blir ifølge Hutchinson og Oltedal (2017, s. 101) viten som blir tatt for gitt og som det ikke stilles spørsmål om. Når de svakere stilte klassene

internaliserer og underkaster seg denne viten foregår det en symbolsk vold, der de dominerte bidrar til sin egen undertrykkelse (Askheim, 2012, s. 97). På denne måten får de dominerende klassene en symbolsk makt til å definere virkeligheten.

3.2 Kulturperspektiv

Kultur er et komplekst begrep som kan forklares på mange ulike måter. Kulturbegrepet som legges til grunn i denne oppgaven kan knyttes til livsform, språk, væremåte og ulike tradisjoner i et samfunn (Schiefløe, 2011, s. 127). Kultur er et system som ofte er felles for mennesker i et samfunn, og som overføres fra generasjon til generasjon (Rugkåsa et al. 2017, s. 26). Sentralt ved en slik forståelse av kultur er ifølge Eriksen og Sajjad (2017, s. 35) at forskjeller mellom folkeslag ikke er medfødte, men skyldes at mennesker tilegner seg forskjellige ferdigheter og kunnskaper i det miljøet en befinner seg i. Tillærte verdier og normer danner ifølge Rugkåsa et al. (2017, s. 26) grunnlaget for hvordan vi oppfører oss, hvordan vi tenker og hvordan vi tolker det vi ser.

Kulturalisering handler ifølge Rugkåsa et al. (2017, s. 55) om hvordan problemer forklares, fortolkes og behandles på grunnlag av kulturelle forskjeller. Ifølge Rugkåsa et al. (2017, s. 25) har det norske barnevernets oppmerksomhet i arbeidet med etniske minoritetsfamilier i stor grad vært rettet mot kulturforskjeller, og oftest mot «de andres» kultur. Kulturen vi lever i er noe vi ofte tar for gitt, og det stilles ikke spørsmål rundt kunnskapen, verdiene og normene som legger føringer for den «normale» atferden og holdningsverdiene som anvendes i en kultur (Schiefløe, 2011, s. 174). Vi kan skille mellom to ulike måter å anvende andre kulturer på. På den ene siden finner vi etnosentrisme. Her anvender en ifølge Schiefløe (2011, s. 175) sin egen kultur som utgangspunkt og oppfatter andre måter å leve på som feilaktig eller avvikende. Etnosentrisme bygger ofte på etniske stereotyper, og kan føre til diskriminering, undertrykkelser og rasisme. Dette vil jeg komme tilbake til i neste avsnitt. Samtidig kan en slik tilnærming skape utfordringer for forståelsen og samarbeidet med mennesker fra andre kulturer (Schiefløe, 2011, s. 176). På den andre siden viser Schiefløe (2011, s. 176) til kulturrelativisme, hvor en er mer åpen for å tolke og forstå kulturer ut fra deres egne premisser. En slik måte å forstå andre kulturer på er en viktig forutsetning for å etablere et tillitsfullt samarbeid mellom barnevernet og minoritetsklinter.

3.3 Diskriminering, rasisme og undertrykkelse

3.3.1 Diskriminering og rasisme

Diskriminering og rasisme er to begreper som på mange måter retter seg mot samme sak, og som begge kan forsterke opplevelsen av avmakt. Diskriminering handler kort fortalt om forskjellbehandling der individer eller grupper ikke har samme rettigheter eller muligheter som andre, på grunn av gruppetilhørighet eller personlige egenskaper (Kaya, 2010, s. 34). Ved en klassisk forståelse av rasisme tilhører mennesker ulike raser, og den såkalte hvite rasen er mer overlegen enn andre (Østby, 2008, s.51). I senere tid blir rasebegrepet mindre brukt for å forklare forskjeller mellom mennesker, da en slik forståelse i hovedsak tar medfødte egenskaper i betraktning, og ikke kulturelle (Eriksen & Sajjad, 2015, s. 38). Slik jeg forstår det kan vi snakke om rasisme som en form for diskriminering. Ved en slik forståelse kan en si at rasisme handler om langt mer enn forskjellbehandling på grunn av rasen i seg selv, men også på bakgrunn av faktorer som kultur, utseende, religion og språk.

Østby (2008, s. 51) argumenterer for at rasisme kan foregå på ulike nivåer. Rasisme på individnivå kan på den ene siden skje ved forskjellsbehandling, hvor handlinger på bakgrunn stereotyper og fordommer kan føre til ulike tilbud om tjenester. På den andre siden kan også likebehandling av ulike grupper føre til en urettferdig praksis, da etniske minoriteter i noen tilfeller kan ha andre behov enn resten av befolkningen (Østby, 2008, s. 51), som for eksempel behov for tolk. På institusjonsnivå hevder Østby (2008, s. 52) at rasismen kan komme til uttrykk gjennom de verdiene som blir formidlet i utdanningen av sosionomer og barnevernspedagoger, samt hvilken litteratur som brukes som pensum. På samfunnsnivå kan en ifølge Østby (2008, s. 52) se på faktorer som lovgivning og kjennetegn ved samfunnet, som for eksempel hvordan minoriteter forventes å integreres eller assimileres i samfunnet.

3.3.2 Ikke-diskriminerende og ikke-undertrykkende perspektiv

Det ikke-diskriminerende perspektivet handler ifølge Payne (2014, s. 374) om å bekjempe diskriminering på grunnlag av faktorer som rase, kjønn, seksualitet og funksjonshemming. Sentralt i perspektivet er en forståelse av at diskriminering oppstår av samfunnsstrukturer og ikke individuelle handlinger og holdninger (Payne, 2014, s. 374). En ikke-diskriminerende

praksis tvinger frem prinsippet om likhet, og motstår diskriminering som kan føre til urettferdig behandling.

Det ikke-diskriminerende perspektivet har mange likhetstrekk med det ikke-undertrykkende perspektivet, og perspektivene blir brukt mye om hverandre. Sentralt i begge perspektivene er makt og avmakt, og hvordan visse grupper undertrykkes og diskrimineres av grupper med mer makt. En forskjell er at det ikke-undertrykkende perspektivet ikke fokuserer på diskrimineringen i seg selv, men på undertrykkelse og ekskludering som en prosess som oppstår ved diskriminering (Payne, 2014, s. 374). Et viktig poeng i det ikke-undertrykkende perspektivet er en forståelse av at grupper med makt opprettholder denne makten ved å skape negative fordommer og stereotypier om svakere stilte grupper. For å utøve en ikke-undertrykkende praksis er blant annet det å arbeide sammen med klientene og inkludere klientene i avgjørelser som blir tatt viktig (Dalrymple & Burke, 2006, s. 20). Dette til tross for avstanden og maktforholdet som finnes mellom sosialarbeider og klient. Et annet viktig aspekt er ifølge Dalrymple og Burke (2006, s. 20) kritisk refleksjon. Dette innebærer å være bevisst over egen praksis for å forstå hvordan våre egne verdier og holdninger påvirker våre relasjoner med minoritetsklienter.

På grunn av oppgavens omfang velger jeg å ikke gå i dybden på disse perspektivene, men jeg anser det likevel nødvendig å ha med. Perspektivene brukes i denne kontekst sammen med rasismebegrepet som en felles forståelse for hvordan etniske minoriteter kommer dårligere ut enn majoritetsbefolkningen på enkelte områder, og hvordan denne gruppen kan havne i en avmaktsposisjon der stereotypier og fordommer preger hvordan de blir møtt, og avgjørelser som blir tatt.

3.4 Det norske barnevernet

3.4.1 Barnevernets arbeid

Det norske barnevernet arbeider for å «sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid» (barnevernloven, 1992, § 1-1). Barnevernets arbeid bygger i følge Bunkholdt og Kvaran (2015, s. 27-30) på fem viktige prinsipper som handler om barnets beste, tilknytnings- og

relasjonskvalitet, biologiske bånd, mildest effektive inngrep og barns medvirkning. Prinsippet om barnets beste anses som overordnet og grunnleggende for barnevernets arbeid. Alle vurdering og tiltak som gjøres av barnevernet skal ifølge Bunkholdt og Kvaran (2015, s. 28) tillegges vekt på barnets behov for beskyttelse og omsorg, fremfor foreldrenes rettigheter.

Barnevernets oppgaver handler først og fremst om å gi råd, veiledning og hjelpetiltak som bidrar til at barn kan bli boende i hjemmet. Samtidig har barnevernet plikt til å gripe inn dersom hjelp i hjemmet ikke er tilstrekkelig for å sikre barnets behov. Barnevernet har på denne måten en utfordrende dobbeltrolle som hjelper og kontrollør (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 18). Vi kan dele barnevernets tiltak i to hovedkategorier: hjelpetiltak og omsorgstiltak. Ifølge Bukholdt og Kvaran (2015, s. 33) utgjør hjelpetiltak over 80% av tiltakene fra barnevernet, og det er også i denne kategorien minoritetsfamilier er overrepresentert. Til tross for den store andelen hjelpetiltak, er det ofte den kontrollerende delen som kommer frem i media. Dette kan bidra til å skape en frykt for barnevernet som jeg vil komme tilbake til senere i oppgaven.

3.4.2 Etniske minoriteter i det norske barnevernet

Som nevnt utgjør innvandrere ca. 15% av Norges befolkning i 2021. Teller vi med norskfødte med innvandrerforeldre utgjør gruppen nærmere 19% (SSB, 2021). Ifølge SSB (2020) utgjorde innvandrerbarn og norskfødte barn med innvandrerforeldre omtrent 28% av den totale andelen barn med barnevernstiltak i løpet av 2019. For å se nærmere på dette benytter jeg meg av Bufdir sine tall av andelen barn i alderen 0-17 år som mottok barnevernstiltak i 2019. Ifølge Bufdir (2019) mottok omtrent 2.5% av barn uten innvandrerbakgrunn tiltak fra barnevernet. Blant innvandrere var tallet ca. 5.2%. Tallene viser at innvandrerbarn er overrepresentert som mottakere av barnevernstiltak og at det er over dobbelt så stor sannsynlighet for at innvandrerbarn kommer i kontakt med barnevernet sammenlignet med norske barn. Overrepresentasjonen gjelder særlig for hjelpetiltak i hjemmet, og i noe mindre grad når det gjelder omsorgsovertakelser (Bufdir, 2019).

Til tross for at den lave totale andelen barn som mottar barnevernstiltak, er det viktig å belyse hvorfor det er en slik ujevnheter. Barnevernet har fått kritikk for å oftere gripe inn i

saker som gjelder minoritetsfamilier enn majoritetsfamilier, og for å vise lite forståelse for innvandreres kultur og religion samt den utfordrende situasjonen innvandrere ofte befinner seg i (Berg et al., 2017, s. 1). Det kan være flere forklaringer på hvorfor innvandrere er overrepresentert, og etnisitet i seg selv er ikke nødvendigvis forklaringen. Pryce et al (2019) viser til flere forklaringer på den ujevne fordelingen. En forklaring er knyttet til etniske minoriteters behov, da innvandrere oftere er utsatt for sosioøkonomiske utfordringer som øker sannsynligheten for å komme i kontakt med barnevernet (Pryce et al. 2019, s. 36). En annen forklaring kan være knyttet til barnevernets avgjørelser. Pryce et al (2019, s. 37) hevder at det er større sannsynlighet for at det blir utført undersøkelser når sakene gjelder innvandrerfamilier sammenlignet med amerikanske familier. Dette kan være et resultat av ubevisste og bevisste holdninger blant sosialarbeidere og mangel på kulturell kompetanse. På institusjonsnivå kan barnevernets infrastruktur, lite tilpassede tiltak til minoritetsfamilier og institusjonell rasisme være forklaringer på overrepresentasjonen (Pryce et al. 2019, s. 37). Forklaringene er hentet fra en amerikansk kontekst. Det kan likevel tenkes at tilsvarende forklaringer er relevant i Norge.

4. Analyse og diskusjon

I denne delen vil jeg presentere funn fra forskningen og drøfte ulike aspekter ved problemstillingen i lys av teorien som allerede er presentert. Språk er en viktig del av menneskers kultur, og jeg vil starte med å se på hvordan kommunikasjonsbarrierer knyttet til språkforskjeller og tolk kan forsterke maktforholdet mellom sosialarbeider og klient. Videre vil jeg se på hvordan barnevernet er uttrykk for en vestlig ideologi, og hvordan sosialarbeidere forstår og møter klientene. Til slutt vil jeg se på hvordan etniske minoriteters frykt for barnevernet kan skape en større avstand mellom sosialarbeider og klient.

4.1 Hvordan språkbarrierer kan forsterke maktforholdet

4.1.1 Språkforskjeller

Eriksen og Sajjad (2015, s. 130) sammenligner det å ikke beherske norsk i Norge med en fysisk funksjonsnedsettelse, og argumenterer for at innvandrere som ikke snakker språket

får en redusert aksjonsradius og blir ufrivillig behandlet som mindreverdige. Eriksen og Sajjad (2015, s. 130) hevder at det på denne måten ligger en fundamental maktforskjell mellom innvandrere og nordmenn. Dette kan forstås i lys av Bourdieus forståelse av klasser og kapital. Uansett hvor rikt og poetisk en innvandrer kan uttrykke seg på sitt morsmål, er denne kulturelle kapitalen ofte verdiløs i det norske samfunnet. Uten den «rette» formen for kulturell kapital vil det også være vanskeligere å klatre mellom de ulike klassene (Hutchinson & Oltedal, 2017, s. 100). Når vi vet at maktaspektet mellom sosialarbeider og klient allerede er knyttet til sosialarbeider, kan vi på denne måten si at innvandrere står ovenfor et dobbelt maktforhold i møte med norske barnevernsarbeidere.

I møtet mellom barnevernet og etniske minoriteter kan språkbarrierer oppstå dersom minoritetsfamilier har vansker med å forstå informasjonen som barnevernet formidler. Ifølge Bø (2010, s. 216) er det et gjengående problem at vedtak fra barnevernstjenesten formidles på en språkform som for mange er vanskelig å forstå, og for minoritetsklienter med dårlige norskkunnskaper blir vedtakene ofte helt uforståelig. På bakgrunn av dette kan en argumentere for at vedtak som fattes av barneverntjenesten burde oversettes for etniske minoriteter som ikke behersker norsk, men ifølge Bø (2010, s. 216) er mangel på ressurser og tid noen av årsakene til at dette ikke blir gjennomført. Med dårlige norskkunnskaper kan det også tenkes at å sette seg inn i lovverk og regler kan være utfordrende. En annen utfordring kan ifølge Bø (2010, s. 219) være at mange innvandrere ikke har erfaring med byråkrati som barnevernstjenesten, og ikke har innsikt i hvordan systemet fungerer og hva en kan forvente å få hjelp til. Skau (2013, s. 63) hevder at skjevheten mellom sosialarbeider og klient styrkes når klienten ikke kjenner til sine rettigheter. Når klientene ikke behersker norsk, og ikke har et språk til å si imot, begrenses på denne måten mulighetene for motmakt.

4.1.2 Bruk av tolk

Språk er en viktig forutsetning for å etablere en relasjon mellom sosialarbeider og klient. Når aktørene ikke snakker samme språk, er tolk et nødvendig hjelpemiddel for å kunne tilby likeverdige tjenester. Likevel kan bruk av tolk medføre noen utfordringer. Kriz og Skivenes (2010, s. 1358) finner at ved å kommunisere gjennom en tredjepart kan mistillit skape en barriere i relasjonen mellom sosialarbeider og klient, og relasjonsbygging tar dermed oftere

lengre tid enn med klienter som snakker samme språk. Kriz og Skivenes (2010, s. 1360) hevder at mange innvandrere frykter å gi informasjon til tolker. Dette kan være knyttet til konfidensialitet, spesielt dersom tolken er del av samme innvandremiljø som klienten. Sett i lys av Foucault kan dette forstås som en motmaktstrategi. Når klientene ikke samarbeider og gir ufullstendig informasjon, kan dette forstås som et forsøk på å ta kontroll over situasjonen, og over hva som legger grunnlag for barnevernets vurderinger. Dette kan ifølge Kriz og Skivenes (2010, s. 1361) føre til at avgjørelsesprosessen bare delvis baseres på fakta og forsvarlige resonnement, noe som kan føre til en urettferdig forskjellsbehandling av innvandrere. En skal være forsiktig med å generalisere ut fra en kvalitativ undersøkelse, men om dette er tilfellet, kan en ond sirkel oppstå i arbeidet med etniske minoriteter. Viktige aspekter ved klientenes situasjon kan gå tapt, og klientenes avmaktsposisjon vil kunne forsterkes ved at klientene ikke får sin «ekte» stemme gjennom.

En annen sentral utfordring ved bruk av tolk er at det kan være tidkrevende i et byråkratisk barnevern. I barnevernet stilles det ifølge Kriz og Skivenes (2010, s. 1363) krav til at evalueringer og vurderinger skal gjennomføres innen en tidsramme som ikke tar i betraktning at utfordringer knyttet til språk og tolk kan utsette prosessen. Samtidig som relasjonsbyggingen kan ta lengre tid, kan prosessen bli forsinket ved at det er vanskeligere å arrangere møter med tolk, og hyppigheten dermed blir sjeldnere (Kriz og Skivenes, 2010, s. 1359). Tolkere som benyttes i barnevernstjenesten er ofte ansatt gjennom kommunene, og dette gjør det ifølge Kriz og Skivenes (2010, s. 1358) også vanskeligere for klientene å ta kontakt med barnevernstjenesten. Dette kan forsterke avmaktsposisjonen for klientene, hvor en ikke har de samme mulighetene som etnisk norske klienter, og kommunikasjonen blir styrt av barnevernet. På den andre side finner Fylkesnes og Netland (2013, s. 232) at bruk av tolk ikke nødvendigvis er et hinder i seg selv. I studien kommer det frem positive erfaringer med fleksible tolker, at samme tolk har blitt brukt over tid og at foreldrene har etablert en tillit til tolken. Dette viser at tilretteleggelsen av tolkebruken gjerne er mer avgjørende for relasjonsbyggingen enn tolkebruken i seg selv, og bruk av tolk forsterker dermed ikke nødvendigvis maktforholdet umiddelbart. Det er imidlertid ikke bare språkbarrierer som kan forsterke maktforholdet mellom sosialarbeider og innvandrerklienter. I det følgende avsnitt vil jeg se på hvordan ulike oppfatninger av en god oppdragelse også kan prege relasjonen.

4.2 Barnevernet som uttrykk for vestlig ideologi

4.2.1 Barnevernets doxa som middelklasserepresentasjoner

Både sosialarbeidere og klienter tar ofte sin egen kultur for gitt, og bruker dette som målestokk for hva som er en normal eller god måte å leve på. Spydevold (2014, s. 119) hevder at barnevernet hovedsakelig representerer middelklassens kultur og verdier, og at slike verdier blir tatt for gitt uten at en reflekterer over hvordan egen kultur kan være en viktig faktor. Middelklassen blir på denne måten «standard» som barnevernet vurderer familiene opp mot. Verdisynet til barnevernet er noe majoritetsbefolkningen ofte vil dele, men vil imidlertid være fremmed for mange av barnevernets klienter (Quershi & Fauske, 2010, s. 241). Barnevernets vurderinger innebærer sterke normative føringer for hvordan barn skal ha det (Rugkåsa et al. 2017, s. 29), og barnevernet har sine bestemte forestillinger, eller det Bourdieu kalte doxa, om hva som er et godt foreldreskap og en god oppvekst. Barnevernets disiplinerende makt kan på denne måten føre til at individer «tvinges» til å opptre i tråd med middelklassens verdier, og ifølge Rugkåsa et al. (2017, s. 29) kan barnevernets «normale» oppfatninger føre til at individer som ikke lever opp til normalitetskravene, ekskluderes og stigmatiseres. Når klientene underkaster seg barnevernets doxa, kanskje fordi de ikke har et alternativt språk til å slå gjennom, foregår det en symbolsk vold. At barnevernets doxa tas for gitt, uten at en reflekterer over hvordan kultur kan påvirke hvordan vi ser verden, kan på denne måten bidra til å undertrykke og ekskludere etniske minoriteter som ikke lever opp til barnevernets normalitetskrav.

4.2.2 Barnevernets synsvinkel som den «rette»

Bø (2010, s. 220) påpeker hvordan sosialarbeiders synsvinkel ofte er preget av et liv i den vestlige verden. Vestlige verdier, som individualisme og likestilling, er ifølge Quershi og Fauske (2010, s. 241) ofte såpass internalisert hos sosialarbeidere at det blir tatt for gitt, uten at en er åpen for andre alternativer. Når sosialarbeidere tar med seg en slik vestlig forståelse inn i barnevernet, kan konflikter knyttet til idealer for barneoppdragelse opptå i kulturmøter. Bø (2010, s. 224) finner at barnevernsarbeideres forståelsesrammer og valg av tiltak preges av barnevernets vestlige ideologi. Det ble imidlertid registrert liten bevissthet rundt dette blant sosialarbeiderne som ble intervjuet. Dette kan illustreres ved et eksempel

hentet fra Bøs (2010, s. 224) undersøkelse. Mens barnevernet mente det var best for de minste barna å gå i barnehage, mente noen minoritetsmødre at barna hadde det best hjemme hos mor. Barnevernsarbeiderne viste liten forståelse for at dette kunne være et alternativ, og enkelte inntok heller en motivasjonsrolle for å få innvandrerkvinnene til å «forstå hva som er best for barnet» (Bø, 2010, s. 225).

Dette tydeliggjør hvordan barnevernets verdigrunnlag blir preget av en forståelse av den vestlige kulturen som den «rette», og at det er mindre rom for alternative levemåter. Forstår vi dette i lys av Bourdieu, kan vi si at den kulturelle kapitalen klientene har med seg fra sin kultur, nok en gang ikke blir verdsatt i det norske samfunnet, og klientene blir stigmatisert og ekskludert. Hva som regnes som en god oppdragelse er noe det ikke forhandles om i barnevernet, men er en selvsagt og udiskutabel sannhet. Møtet mellom barnevernet og etniske minoritetsklienter kan i lys av Bourdieu forstås som et møte mellom individer i to ulike klasser. Sosialarbeider befinner seg i en forholdsvis velplassert gruppe, mens klient befinner seg ofte i en svakere stilt gruppe. Ifølge Järvinen et al. (2002, referert i Askheim, 2012, s. 98) kan individene i et slikt møte ha ulike oppfatninger av hva som er et godt liv, men det er sosialarbeider som vil ha mulighet til å fremme sin virkelighetsforståelse som mer legitim enn brukerens. Sosialarbeideren har altså en kulturell kapital som er verdsatt i det norske samfunnet, og det er dermed sosialarbeiderens stemme som fremstår som «riktig». Sosialarbeider får på denne måten en symbolsk kapital som setter vedkommende i en overlegen posisjon.

4.2.3 Muligheten for motmakt

Når barnevernet har en definisjonsmakt som vist i forrige avsnitt, kan en ifølge Hagelund stå i fare for å «tre sin egen forståelse av hva som er best ned over hodet på klientene» (2010, referert i Rugkåsa, 2014, s. 65), og på denne måten kan klientene undertrykkes barnevernets vestlige ideologi. Sett i lys av Foucault er det likevel mulighet for motmakt i enhver maktrelasjon. Vi vet allerede at minoritetsklientene står i en avmaktsposisjon i møtet med barnevernet. I tillegg arbeider sosialarbeidere i et byråkratisk barnevern som stiller krav om rask saksbehandlingstid, og på denne måten kan også sosialarbeider oppleve avmakt i sin rolle (Ylvisaker, 2014, s. 85).

Når det gjelder alvorlige spørsmål som hva som er «god nok» omsorg for barn, hevder Margolin (1997, referert i Ylvisaker, 2014, s. 85) at sosialarbeider og klient kan havne i en «runddans» der begge parter etablerer en form for motmakt. Klientene kan på sin side si og gjøre det sosialarbeider ønsker å høre, og på denne måten «late som» en samarbeider. Samtidig neglisjerer sosialarbeider ofte maktaspektet ved å «late som» klientens handlinger og uttalelser er frivillige. Ylvisaker (2014, s. 86) hevder at en vanlig strategi blant sosialarbeidere som arbeider under tidspress og lite ressurser, er å kategorisere og forenkle klientenes problemer. Dette kan bidra til å skape en avstand mellom «oss» og «dem» som jeg vil komme tilbake til i neste avsnitt. Ylvisaker (2014, s. 86) påpeker at slike strategier gjerne vil redusere omfanget av en barnevernssak, men vil imidlertid ikke omfavne helheten i klientens situasjon, og vil dermed ikke være bra verken for klientenes situasjon eller for det sosiale arbeidet. Slik jeg forstår det blir klientenes motmaktstrategi på denne måten ikke en reell motmakt. I den enkelte situasjon fungerer det gjerne å fremstille seg som en underkaster seg barnevernets perspektiv for å slippe unna konflikter, men i realiteten kan det opprettholde klientenes undertrykte posisjon. Når klientene «kvasitilpasser» seg det dominerende perspektivet, fortsetter barnevernets doxa å være en udiskutabel sannhet, og hvordan enkelte grupper blir ekskludert på grunn av dette, blir ikke reflektert rundt.

4.3 Hvordan sosialarbeidere forstår og møter klientene

4.3.1 «Vi» og «de andre»

Vi kan snakke om hvem barnevernsklientene er som en diskurs innenfor barnevernsfaglig arbeid. Ifølge Rugkåsa et al. (2017, s. 71) blir innvandrere ofte betraktet som «de andre», som ved hjelp fra velferdsstaten skal «bli norske». Etniske minoriteter kategoriseres på denne måten som annerledes fra «de normale», og dette skaper en avstand mellom nordmenn og etniske minoriteter. I pensumlitteraturen som blir benyttet i sosialarbeiderutdanningen i Norge finner Østby (2008) at kulturperspektivet har størst plass, mens i England har anti-rasistiske og ikke-undertrykkende praksisteorier en viktigere rolle. Østby (2008, s. 58) argumenterer for at i utdanningen lærer studentene hvilke referanserammer som er normale, og dette er avgjørende for hva en ser og hvilke spørsmål

en stiller. Ulik pensumlitteratur i sosialarbeiderutdanningen kan på denne måten påvirke hvordan vi møter klientene og hvordan vi forstår deres problemer. Et ensidig fokus på kulturell forståelse kan bidra til å forsterke stereotypier og en forståelse av «oss» og «de andre». Rugkåsa et al. (2017, s. 26) hevder at i sosialt arbeid blir kultur ofte betraktet som noe «de andre» har, til tross for at kultur er noe som like mye definerer oss selv. Ved en slik forståelse kan en stå i fare for å innta en etnosentrisk tilnærming, der en ikke reflekterer over egne verdier og egen kultur. Har sosialarbeider en etnosentrisk kulturforståelse, samtidig som en eksperterolle blir inntatt hvor en tenker at en selv vet best, kan det ifølge Skau (2013, s. 56) fort oppstå konflikter i relasjonen.

Spydevold (2014, s. 118) viser til hvordan medias syn på innvandrere, spesielt fra Midtøsten, ofte er forbundet med negative holdninger. Nyheter som gjelder denne gruppen omhandler ofte vold, kriminalitet, terrorisme og kvinneundertrykking, og positive nyheter trekkes sjeldent fram. Når en gjerningsperson har innvandrerbakgrunn, synes det fort å være det viktigste kjennetegnet. Når det gjelder for eksempel vold i minoritetsetniske hjem, blir fokuset ofte på at slik atferd er noe individene har med seg fra deres kultur, og at dette må avlæres, eller de må «bli norske». Faren ved dette er ifølge Spydevold (2014, s. 118) at situasjonen rundt ikke trekkes fram, og familiens individuelle utfordringer som økonomi, psykiske vansker eller flykt fra tidligere hjemland blir holdt utenfor. Østby (2008, s. 59) viser også til at når kulturforskjeller blir vektlagt som forklaring står en i fare for at kompleksiteten i situasjonen forsvinner og det skjer en forenklet forståelse. Hvordan vi kategoriserer innvandrere kan på denne måten øke majoritetens overlegne posisjon i samfunnet der en forsøker å tilpasse individene majoritetsbefolkningen (Rugkåsa et al. 2017, s. 31). Medias fremstilling av innvandrere kan også bidra til stereotypier og stigmatisering, som kan påvirke menneskers ubevisste holdninger. Dette vil være tema for neste avsnitt.

4.3.2 Påvirker stereotypier og fordommer barnevernets beslutninger?

Ubevisste holdninger og stereotypier blant barnevernsarbeidere kan ifølge Pryce et al. (2019, s. 37) være en forklaring på den høye andelen innvandrerbarn i fosterhjem i USA. Pryce et al (2019, s. 49) presenterer en metode for å redusere denne ujevnheten, kalt «Blind Removal Meetings». Dette er en avgjørelsesprosess der all personlig og demografisk

informasjon om familien blir fjernet fra papirarbeidet som blir presentert i et møte med representanter som ikke kjenner til familien. Saksbehandleren som undersøker saken, legger frem informasjon om saken uten å oppgi personlige opplysninger. Avgjørelsen om barnet skal plasseres i fosterhjem blir dermed tatt uten opplysninger om navn, lokasjon, etnisitet eller andre faktorer som beskriver familien utover det som faktisk skjedde i situasjonen og risikofaktorer (Pryce et al. 2019, s. 49). Overrepresentasjonen av innvandrerbarn i fosterhjem ser ut til å være et større problem i USA enn i Norge, og plassering i fosterhjem er i utgangspunktet ikke vektlagt i denne oppgaven. En kan likevel bruke metoden som en forståelse for hvordan ubevisste holdninger og stereotypier kan påvirke barnevernets beslutninger.

Analyser av metoden viser at antallet etniske minoritetsbarn som blir plassert i fosterhjem har gått ned. I studien kommer det frem at Blind Removal prosessen har økt ansattes bevissthet om ubevisste holdninger og institusjonell rasisme. I tillegg rapporteres det om at ansattes evne til kritisk refleksjon og åpenhet for kulturelle forskjeller har blitt styrket (Pryce et al. 2019, s. 49-50). Sett i det ikke-undertrykkende perspektivet kan en forstå det slik at sosialarbeidere, vel og merke ubevisst, har forsterket sin makt ved å kategorisere klientene og ved å trekke konklusjoner om familiene basert på faktorer som etnisitet. Faren ved dette er at individuelle faktorer ikke blir tatt i betraktning, men at en forklarer problemene ut ifra stereotypier og forenklete forståelser. Dette tydeliggjør i tråd med det ikke-undertrykkende perspektivet, at kritisk refleksjon rundt hvordan egen praksis kan påvirkes av ubevisste holdninger, er viktig for å bekjempe en urettferdig praksis ovenfor etniske minoriteter. Hvordan sosialarbeidere betrakter klientene kan altså få konsekvenser for avgjørelser som blir tatt og arbeidet med etniske minoriteter. Videre vil jeg se på hvordan klientenes oppfatninger av barnevernet også er preget av en konfliktfylt forståelse.

4.4 Hvordan frykten for barnevernet kan skape avstand

Fylkesnes et al. (2015) finner i sin studie at frykt for barnevernet er et gjengående tema blant etniske minoriteter. Frykten er ofte basert på oppfatninger som ikke bygger på egne erfaringer, men som mange innvandrere deler. Resultatet av studien viser at frykten i hovedsak handler om tre hovedfaktorer som kan knyttes til krenkelser. Den første er at

‘Barnevernet bare tar barn’ (Fylkesnes et al. 2015, s. 87). En mor forklarte oppfatningen ved å beskrive et råd hun hadde fått fra en nabo: «De kommer til å hjelpe deg, det må vi si. Barnevernet er her for å hjelpe, men [de] hjelper deg for å ta ungene ifra deg» (Fylkesnes et al. 2015, s. 88). Her ser vi hvordan oppfatningene speiler barnevernets kontrollerende rolle samt makten barnevernet utøver, og barnevernets hjelperrolle ser ut til å bli underlagt den kontrollerende delen. En annen sentral oppfatning blant flyktningene var ‘Barnevernet går ikke i dialog’ (Fylkesnes et al. 2015, s. 90). Oppfatningen handler i hovedsak om at foreldrenes meninger og kunnskaper ikke blir etterspurt. Dette kan knyttes til barnevernets doxa og «norske» oppdragelsespraksiser som undertrykker klientenes syn på hva som er barnets beste.

Den tredje oppfatningen som kommer fram i studien er at ‘Barnevernet diskriminerer’ (Fylkesnes et al. 2015, s. 91). Her ble plassering av innvandrerbarn i etnisk norske fosterhjem problematisert. En mor forklarer den utbredte oppfatningen om at barna plasseres i norske fosterfamilier «slik at de kan oppdra dem til å bli så norske som mulig» (Fylkesnes et al. 2015, s. 91). Mangel på minoritetsetniske fosterhjem har vært en utfordring i Norge i flere år. Det skal imidlertid påpekes at det er et uttalt mål fra myndighetene å rekruttere fosterhjem med etnisk minoritetsbakgrunn (Meld. St. (2015-2016) s. 6). Sett i et ikke-diskriminerende perspektiv må diskrimineringen innvandrere opplever forstås strukturelt. Gullestad (2002, referert i Fylkesnes et al. 2015, s. 93) hevder at likhet er en sentral diskurs i Norge, og individer som ikke anses som «like nok» diskrimineres og marginaliseres i samfunnet. Flyktningenes oppfatninger kan på denne måten relateres til diskriminering mellom majoritet og minoritet, og hvordan etniske minoriteter forventes å bli så «like som mulig» nordmenn. Norske likhetsdiskurser kan forstås som rasisme på samfunnsnivå slik Østby (2008, s. 52) forklarer det, der etniske minoriteter forventes å legge vekk sin egen kultur og til dels assimileres i det norske samfunn. Dette kan henge sammen med etniske minoriteters marginaliserte posisjon i samfunnet, og frykten kan sette klientene i en avmaktsposisjon før samarbeidet i det hele tatt har begynt.

5. Avslutning

Maktaspektet mellom sosialarbeider og klient synes på mange måter å bli forsterket når klientene har en etnisk minoritetsbakgrunn. Språkbarrierer reduserer klientenes rom for motmakt, og vi har sett at bruk av tolk i noen tilfeller kan medføre en mistillit som kan utfordre relasjonsbyggingen. Barnevernet representerer middelklassens verdier, og klienter med alternative forståelser av hva som er en god oppdragelse, kan stå i fare for å ikke få sin stemme gjennom. I møtet mellom barnevernet og etniske minoriteter har begge parter ofte med seg negative forestillinger knyttet til de andres kultur. Sosialarbeidere har ofte ubevisste stereotyper som legger føringer for hvordan klientene blir betraktet, og etniske minoritetsforeldre har ofte en frykt for makten barnevernet utøver og barnevernets underliggende mål om å gjøre klientene så like som mulig nordmenn. For å forsøke å utjevne dette maktforholdet kreves det innsikt i oss selv og de normative tatt for gitt-hetene som legger føringer for hvordan vi ser og tolker verden. Ved å rette blikket mot seg selv kan en bli bevisst på hvordan en utøver et barnevernfaglig arbeid som er preget av dominerende kulturelle verdier og normer. Samtidig kan kritisk refleksjon over egen posisjon og praksis gi en bredere forståelse for hvordan maktrelasjoner påvirker det sosiale arbeidet, og hvordan en kan styrke klienters makt og myndighet over eget liv.

6. Litteraturliste

- Askheim, O. P. (2012). *Empowerment i helse- og sosialfaglig arbeid: floskel, styringsverktøy, eller frigjøringsstrategi?* Gyldendal akademisk
- Aveyard, H. (2018). *Doing a Literature review in Health and Social Care: a Practical Guide* (4.utg.). Open University Press
- Barnevernloven. (1992). *Lov om barneverntjenester.* (LOV-1992-07-17-100). Lovdata.
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>
- Berg, B., Paulsen, V., Midjo, T., Haugen G. M. D., Garvik, M. & Tøssebro, J. (2017). *Myter og realiteter – Innvandreres møter med barnevernet.* NTNU Samfunnsforskning.
[https://www.bufdir.no/globalassets/global/Myter og realiteter Innvandreres mote r med barnevernet.pdf](https://www.bufdir.no/globalassets/global/Myter_og_realiteter_Innvandreres_moter_med_barnevernet.pdf)
- Bufdir (2019, 07, 17) *Barnevernstiltak til barn med innvandrerbakgrunn.* Hentet 17.04.21
[https://www.bufdir.no/Statistikk og analyse/Barnevern/Barnevernstiltak blant barn med ulik landbakgrunn/](https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Barnevernstiltak_blant_barn_med_ulik_landbakgrunn/)
- Bunkholdt, V. & Kvaran, I. (2015). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid.* Gyldendal akademisk.
- Bø, B. P. (2010). Det flerkulturelle barnevernsarbeidet – utfordringer, erfaringer og kompetansebehov. I Kaya, M. S., Høgmo, A. & Fauske, H. (Red.), *Integrasjon og mangfold: Utfordringer for Sosialarbeideren.* (s. 206-232). Cappelen Damm.
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving.* (7.utg.). Gyldendal.
- Dalrymple, J. & Burke, B. (2006). *Anti-Oppressive Practice: Social Care and the Law.* McGraw-Hill Education.
- Eide, S. B. & Skorstad, B. (2016). *Etikk: til refleksjon og handling i sosialt arbeid.* (3.utg.). Gyldendal Akademisk.
- Eriksen, T. H. & Sajjad, T. A. (2015). *Kulturforskjeller i praksis: Perspektiver på det flerkulturelle Norge.* (6.utg.). Gyldendal Akademisk
- Fellesorganisasjonen (FO). (2019). Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere. <https://www.fo.no/getfile.php/1311735-1585635696/Dokumenter/Din%20profesjon/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf>

- Fylkesnes, M. K., Iversen, A. C., Bjørknes, R. & Nygren, L. (2015). Frykten for barnevernet – En undersøkelse av etniske minoritetsforeldres oppfatninger. *Tidsskriftet Norges Barnevern*. 15(2), s. 80-96. https://www-idunn-no.galanga.hvl.no/file/pdf/66786902/frykten_for_barnevernet_-_en_undersokelse_av_etniske_minori.pdf
- Fylkesnes, M. K. & Netland, M. (2013). God praksis i møtet med etniske minoritetsfamilier i barnevernet: saksbehandlere og foreldres erfaringer. *Tidsskriftet Norges Barnevern* 89(4). s. 220-235. https://www-idunn-no.galanga.hvl.no/tnb/2012/04/god_praksis_i_mte_med_etniske_minoritetsfamilier_i_barnev
- Hutchinson, G. S. & Oltedal, S. (2017). *Praksisteorier I sosialt arbeid*. Universitetsforlaget
- Kaya, M. S. (2010). Innvandrere og integrering – utfordringer i å forstå tilpasningsmønstre. I Kaya, M. S., Høgmo, A. & Fauske, H. (Red.), *Integrasjon og mangfold: Utfordringer for Sosialarbeideren*. (s. 50-98). Cappelen Damm.
- Kriz, K., & Skivenes, M. (2010). Lost in Translation: How Child Welfare Workers in Norway and England Experience Language Difficulties when Working with Minority Ethnic Families. *The British Journal of Social Work*, 40(5), s. 1353-1367. <http://www.jstor.org/stable/43687535>
- Meld. St. (2015-2016). *Trygghet og omsorg: Fosterhjem til barns beste*. Barne- og Familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/aca456569b1d41e9abd37a2a8038637e/no/pdfs/stm201520160017000dddpdfs.pdf>
- Payne, M. (2014). *Modern Social Work Theory*. (4.utg.). Oxford University Press Inc.
- Pryce, J., Lee, W., Crowe, E., Park, D., McCarthy, M. & Owens, G. (2019). A case study in public child welfare: county-level practices that address racial disparity in foster care placement. *Journal of Public Child Welfare*, 13(1), s. 35-59. <https://doi.org/10.1080/15548732.2018.1467354>
- Quershi, N. & Fauske, H. (2010). Barnevernfaglig arbeid med minoritetsetniske familier. I Kaya, M. S., Høgmo, A. & Fauske, H. (Red.). *Integrasjon og mangfold: Utfordringer for Sosialarbeideren*. (s. 233-262). Cappelen Damm.
- Rugkåsa, M., Ylvisaker, S. & Eide, K. (2017). *Barnevern i et minoritetsperspektiv: Sosialt arbeid med barn og familier*. Gyldendal Akademisk.

- Rugkåsa, M. (2014). Ubehaget i det godes tjeneste. I Ohnstad, A., Rugkåsa, M. & Ylvisaker, S. (Red.). *Ubehaget i sosialt arbeid*. (s. 62-76). Gyldendal Akademisk.
- Schiefloe, P. M. (2011). *Mennesker og samfunn: Innføring i sosiologisk forståelse*. (2.utg). Fagbokforlaget
- Skau, G. M. (2013). *Mellom makt og hjelp: om det flertydige forholdet mellom klient og hjelper*. (4.utg.). Universitetsforlaget
- Spydevold, M. (2014). Refleksjon fra praksis: Fordommer i barnevernfaglig praksis. I Ohnstad, A., Rugkåsa, M. & Ylvisaker, S. (Red.). *Ubehaget i sosialt arbeid*. (s. 116-123). Gyldendal Akademisk.
- SSB. (2020). *Barnevern*. Hentet 09.04.21 <https://www.ssb.no/barneverng>
- SSB. (2021). *Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre*. Hentet 09.04.21 <https://www.ssb.no/innvbef>
- Vagli, Å. (2014). Ubehaget i barnevernsarbeid. I Ohnstad, A., Rugkåsa, M. & Ylvisaker, S. (Red.). *Ubehaget i sosialt arbeid*. (s. 100-115). Gyldendal Akademisk.
- Ylvisaker, S. (2014). Godhetens makt og avmakt. I Ohnstad, A., Rugkåsa, M. & Ylvisaker, S. (Red.). *Ubehaget i sosialt arbeid*. (s. 77-91). Gyldendal Akademisk.
- Østby, L. (2008). Rasisme eller kultur? Perspektiver i utdanning av sosialarbeidere i Norge og England. *Fontene Forskning*, 08(1). s. 49-61
<https://fonteneforskning.no/forskningsartikler/rasisme-eller-kultur-6.19.265336.752a9d6633>